

COMPUTERMODEL VERMINDERT RISICO OP BOTSINGEN

Veilig langs vogels

VOGELS VEROOZAKEN JAARLIJKS VOOR MILJARDEN EURO'S SCHADE AAN VLIEGTUIGEN. SOMS EINDIGT EEN BOTSING IN EEN ONGELUK MET DODELIJKE AFLOOP. DE VOGELS VERJAGEN MET LAWAAI, VALKEN EN HONDEN HELPT ONVOLDOENDE. DAN MAAR VERMIJDEN. DE KONINKLIJKE LUCHTMACHT ZET DE COMPUTER IN.

'DE GEVOLGEN VAN EEN VOGELAAN-
varing variëren van enkele bloedspatten tot
een fataal luchtvaartongeval', vertelt drs. Luit
Buurma, bioloog en hoofd van de sectie
Natuurtechniek en Ecologisch Beheer bij de
Koninklijke Luchtmacht. 'Vogels in straal-
motoren kunnen

levensgevaarlijk
zijn, maar zelfs de
oerdegelijke turbo-
prop van een
Hercules gaat

haperen wanneer er meer dan acht spreu-
wen de luchtinlaat worden binnengezogen.'
Dat gebeurde in 1996 op vliegveld Welschap,
waar drie van de vier motoren van een Bel-
gische Hercules uitvielen na een botsing met
een zwerm van vijfhonderd spreeuwen. Het
vliegtuig stortte neer en vloog in brand: 34
mensen kwamen om het leven.

Voor de wat zwaardere vogels als kievi-
ten, spreeuwen en meeuwen vormen een
groot risico. Het probleem is deels seizoens-
gebonden: in voor- en najaar vliegen miljoen-
nen vogels over. 'Ons land is door onze
enorme landbouwproductie voor hen één
grote voederbak.' Maar ook in de rest van het
jaar bestaat gevaar. Veel vogels verblijven
graag in de buurt van vliegvelden, omdat er
weinig mensen rondlopen.

TRALIES

'Als we niets doen om dit probleem te voor-
komen, zou de Luchtmacht gemiddeld elke
dag een vogelaanvaring hebben en stortte er
eens in de twee jaar een straaljager neer', zegt
Buurma. Ook de burgerluchtvaart heeft last
van vogels. Maar doordat lijnvluchten op veel
grotere hoogte vliegen, blijft het probleem
beperkt tot de start en de landing.

Desondanks is de schatting dat de schade bij
luchtvaartmaatschappijen jaarlijks wereldwijd
minstens één à twee miljard euro bedraagt.

De Luchtmacht heeft in de loop der jaren
van alles geprobeerd om het risico te verklei-
nen. Vooral straalmotoren zijn door hun grote
luchtinlaat gevoelig voor vogels. 'Tralies voor
de motoren aanbrengen kan niet. Dat geeft te
veel onbalans aan de luchtinvoer. Uitroeien is
in Nederland onuitvoerbaar en onacceptabel.
We willen bovendien graag de natuurbescher-
ming tegemoet komen en rekening houden
met de vogels', legt Buurma uit. Verjagen met
geluid, valken of honden helpt wel, maar
heeft als nadeel dat de vogels onrustig worden
en zich onvoorspelbaar gaan gedragen.
Vliegvelden en hun omgeving op een andere
manier beheren en inrichten biedt het meeste
soelaas: dat bracht het aantal botsingen op
vliegbasis Twente met tweederde terug. Al

Een Israëlische
helikopter komt
in 2003 in aan-
varing met een
kraanvogel, die
dwars door de
kap naar binnen
is gevlogen. De
piloot raakt niet
gewond en zet
zijn helikopter
veilig aan de
grond.

ONGEVALLEN

In de geschiedenis van de luchtvaart zijn vijfhon-
derd vliegtuigen verongelukt als gevolg van aan-
varingen met vogels. Daarbij kwamen ongeveer
vierhonderd mensen om. Het werkelijke aantal
ligt waarschijnlijk hoger, omdat vogels vaak de
achterliggende oorzaak zijn van wat wordt toege-
schreven aan een 'technisch mankement'. Bij
driekwart van de ongevallen gaat het om militai-
re toestellen.

In 1995 stortte bijvoorbeeld een viermotorige
Awacs neer, 43 s na het opstijgen van vliegveld
Elmendorf (Alaska) na een botsing met een grote
groep Canadese ganzen. 24 bemanningsleden
kwamen om. Een zwerm spreeuwen veroorzaakte
het neerstorten van een viermotorig Hercules
transportvliegtuig op 15 juli 1996 tijdens de lan-
ding op Welschap. Er vielen 34 doden.

jaren wordt het gras rond startbanen niet
meer bemest en wordt het gebied droog
gehouden. Een belangrijke taak is weggelegd
voor de zeventien vogelwachten die op de
zeven militaire vliegvelden zijn aangesteld.
Zij tellen, verjagen en coördineren de werk-
zaamheden op en rond de vliegbases.

VERMIJDEN

Om het risico op aanvaringen met vogels
verder te verkleinen is vermijden van drukke
perioden en gebieden de enige oplossing. De
verkeersleiding in Nieuw Milligen geeft
indien nodig elk uur waarschuwingen aan de
piloten. Dat doet zij op basis van informatie
over vogeldichtheid, afkomstig van Buurma's
sectie. Zes ornithologen interpreteren de beel-
den van de Air Defence Radar in Friesland.
Sinds 1979 hebben zij toegang tot de radar,
die rondom een vogelbereik van 150 km heeft.
Met behulp van een door TNO ontwikkeld
vogelecho-extractiesysteem (Robin) wordt

informatie over vogeltrek verkregen. Het hui-
dige waarschuwingssysteem werkt goed,
maar heeft ook nadelen: de Luchtmacht is
afhankelijk van een beperkt aantal mensen
dat de radarbeelden kan interpreteren. De
voorspellingen gaan bovendien niet verder
dan hooguit enkele uren. 'Dat is niet genoeg.
We willen vluchten met grote betrouwbaar-
heid dagen of zelfs weken vooruit kunnen
plannen. Een oefening op het laatste moment
afzeggen is veel te kostbaar.'

Op zoek naar een beslissingsondersteu-
nend systeem met hogere betrouwbaarheid
en langere voorspellingstijd klopte Buurma
in 2002 aan bij het Instituut voor Bio-
diversiteit en Ecosysteem Dynamica van de
Universiteit van Amsterdam. Prof.dr.ir.
Willem Bouten, hoogleraar Computational
Biogeography and Physical Geography:
'Behalve de radarbeelden van de Luchtmacht
beschikken we over de tellingen die 7500
Sovon-vrijwilligers (Samenwerkende Orga-
nisaties Vogelonderzoek Nederland) al ruim
dertig jaar uitvoeren. Met wiskundige tech-
nieken ontwikkelen we computermodellen
die het gedrag van vogels in een bepaalde tijd
van het jaar en bij verschillende weersom-
standigheden beschrijven. Het voorspellen
van pieken in de vogeltrek is vergelijkbaar
met de filewaarschuwingen van de ANWB.
We weten hoe groot de kans is dat een vlieg-
tuig op een zeker tijdstip in een vogelzwerm
terecht komt.'

De afgelopen drie jaar hebben de onder-
zoekers het gedrag van vogels bestudeerd,
zowel op het niveau van Nederland als op klei-
nere schaal in de omgeving van vliegbases.
Daarnaast zijn in vogeltrekmodellen histori-
sche gegevens gecombineerd met de weersom-
standigheden. Variabelen als mee- of
tegenwind, regen en verandering van lucht-
druk blijken belangrijke indicatoren voor
vlieggedrag.

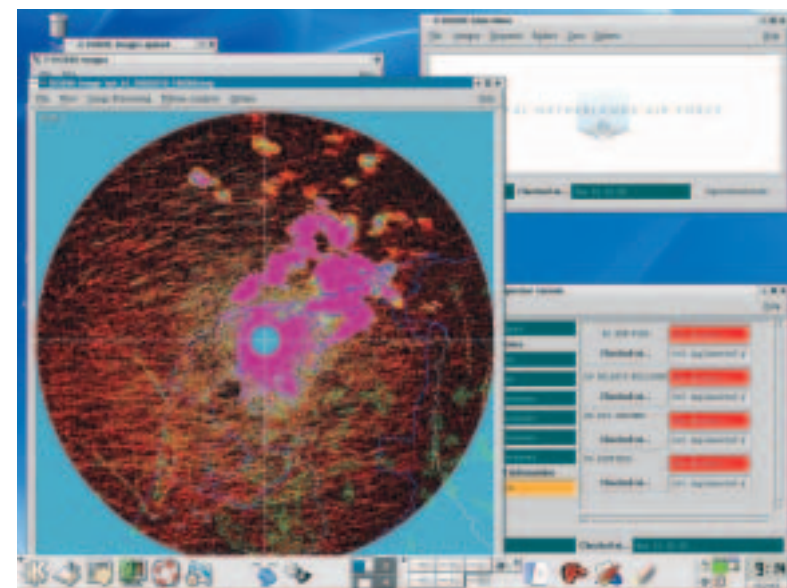
VOGELDICHTHEID

Eind mei presenteren de onderzoekers
de modellen tijdens het congres van de
International Bird Strike Committee, waar
ingenieurs, biologen, meteorologen, land-
inrichters en verzekeringsmaatschappijen
ervaringen en resultaten uitwisselen. Als de
Universiteit van Amsterdam later dit jaar het
systeem overdraagt aan de Koninklijke
Luchtmacht krijgt Buurma's sectie er twee
beeldschermen bij. Op één ervan is de ver-
deling van de vogels op verschillende hoogtes
boven Nederland te zien in een te kiezen peri-
ode en tijd van de dag. Op het andere scherm
kunnen de ornithologen tot vijf dagen vooruit
de vogeldichtheid voorspellen op basis van de
verwachte weersomstan-
digheden en de radarme-
tingen van de
afgelopen tien
dagen. De ver-
wachting is
dat op termijn
de verkeersleiding zonder hun tussenkomst
de beelden kan interpreteren.

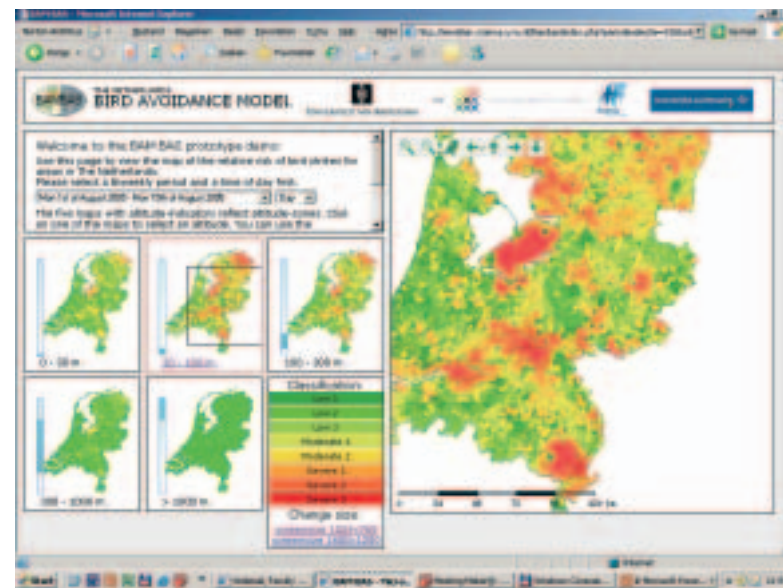
Buurma: 'Met de universiteit was afgespro-
ken dat betrouwbaarheid van de voorspelling-
en minstens 70 % moest zijn. Daar gaan we
duidelijk overheen. Het systeem blijkt dus
prima te gebruiken voor het langer vooruit
plannen van vliegbewegingen. We doen er
alles aan om vogels te vermijden. Maar in
geval van oorlog vliegen we uiteraard toch.'

<http://meridian.science.uva.nl/bambas/>

W.J. RICHARDSON & T. WEST: PROCEEDINGS 27STE WERELDCONGRES
INTERNATIONAL BIRD STRIKE COMMITTEE IN ATHENE, 2005
www.int-birdstrike.com

Het huidige door TNO ontwikkelde systeem waar de Koninklijke Luchtmacht haar
waarschuwingen op baseert. Radarbeelden waarin de kaart van Nederland is gepro-
jecteerd. De blauwe stip is de plaats in Friesland waar de radar staat opgesteld. De
roze vlekken zijn wolken. De rode streepjes zijn vogels. Enkele vliegtuigen trekken stip-
pellijnen naar Schiphol. Alleen specialisten kunnen het beeld interpreteren.

Het Bird Avoidance Model van de Universiteit van Amsterdam toont het risico op
vogelaanvaringen op verschillende hoogtes boven Nederland.